

OPETUSHALLITUKSEN ASiantuntijalausunto

Asia: HE 35/2026 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi perusopetuslain muuttamisesta <https://www.eduskunta.fi/pdf/HE+35/2026>

Sivistysvaliokunta 15.4.2026 klo 11.30

Opetushallitus kiittää Sivistysvaliokuntaa mahdollisuudesta antaa asiantuntijalausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle (HE35/2026 vp) perusopetuslain muuttamisesta.

Opetushallitus pitää käsiteltävää ehdotusta pääosin hyvänä ja oikeasuuntaisena.

Esityksessä käsitellään sekä esiopetusta että perusopetusta koskevia muutoksia. Opetushallituksen lausunnon osa yksi käsittelee perusopetusta ja osa kaksi esiopetusta.

1. Yleistä

Perusopetuksen tuntijakoa koskeva valtioneuvoston asetus (422/2012)

Esityksen mukaan hallitus toteuttaa osaamistakuun, jolla tarkoitetaan vähimmäisosaamistason määrittelyä ja sen saavuttamista edettäessä peruskoulussa luokalta seuraavalle.

Perusopetuslain 14 §:n 1 momentin nojalla on perusopetuksen tuntijako määritelty valtioneuvoston asetuksessa (422/2012) vuosiviikkotunteina (=38 oppituntia) kunkin oppiaineen tai aineryhmän kyseisillä vuosiluokilla yhteensä järjestettävänä vähimmäismääränä. Vuosiviikkotuntien vähimmäismäärä on määritelty erilaisten vuosiluokkakokonaisuuksien mukaan, esim. 1-2 lk, 1-6lk, 3-6 lk, 7-9 lk, ei vuosiluokittain. Poikkeuksen tekee B1-kielten vuosiluokka 7. Voimassa olevan tuntijakoasetuksen mukaan opetuksen järjestäjän on järjestettävä vähintään 2 vuosiviikkotuntia opetusta B1-kielissä vuosiluokalla 7. Kaikille yhteinen oppiaine B1-ruotsi on yksi B1-kielistä.

Niin ikään perusopetuslain 14 §:n 2. momentin nojalla on Opetushallitus päättänyt opetuksen tavoitteista ja keskeisistä sisällöistä vuosiluokkakokonaisuuksittain 1-2 lk, 3-6 lk, 7-9 lk. Edellä mainitusta poiketen Opetushallitus on määritellyt opetuksen tavoitteet ja keskeiset sisällöt B1-kielen vuosiluokalle 7. Opetuksen järjestäjät ovat kohdentaneet vuosiluokkakokonaisuuksien puitteissa sekä vuosiviikkotunnit että niille osoitetut tavoitteet kullekin vuosiluokalle parhaaksi katsomallaan tavalla. Näin ollen se, mitkä ovat tavoitteet kussakin oppiaineessa eri vuosiluokilla, voi merkittävästi vaihdella. On myös mahdollista, että joitakin oppiaineita ei opeteta tietyillä vuosiluokilla lainkaan. Joidenkin oppiaineiden vähimmäistuntimäärästä säädetään aineryhmittäin (esim. bioologia/ maantieto,

fysiikka/kemia, historia/ yhteiskuntaoppi). Opetuksen järjestäjä on voinut jakaa tunnit haluamallaan tavalla näiden oppiaineiden kesken, jolloin niiden vuosiluokakohtaisissa tuntimäärissä voi olla opetuksen järjestäjittäin merkittäviä eroja tai joitakin oppiaineita ei opeteta jollain vuosiluokalla lainkaan. On myös mahdollista, että opetuksen järjestäjä tarjoaa opetusta vähimmäistuntimäärää enemmän. Opetushallitus näkee toimivaltaan liittyvän jännitteen esityksen ja tällä hetkellä kansallisesti määriteltujen vuosiviikkotuntimääriä ja oppiaineiden tavoitteita koskevan lainsäädännön välillä. Jos perusopetuksen tuntijakoa ja opetussuunnitelman perusteiden oppiainekohtaisia tavoitteita muuttamatta määriteltäisiin oppiainekohtainen vähimmäisosaamisen taso kullekin vuosiluokalle, määrittely väistämättä ohjaisi opetuksen järjestäjiä sijoittamaan vuosiviikkotunnit ja oppiainekohtaiset tavoitteet tietyille vuosiluokille. Mikäli vähimmäistuntimääriä ei kansallisesti säädettäisi, ratkaisulla saattaisi olla merkitystä oppilaan oikeusturvan ja oppilaiden yhdenvertaisen kohtelun näkökulmasta: samat vähimmäistavoitteet tulisi saavuttaa, vaikka oppilas olisi saanut niihin opetusta eri tuntimäärän. Asiaa on tarkemmin ja konkreettisemmin avattu tässä lausunnossa myöhemmin kappaleessa Perusopetuksen tavoitteet ja tuntijako.

Peruskoulu 2045- visio

Opetushallitus pitää tärkeänä, että perusopetuksen kansallinen kehittäminen tapahtuu johdonmukaisesti ja systemiset näkökohdat huomioiden. Opetus- ja kulttuuriministeriö on alkuvuodesta 2026 julkaissut vision suomalaiselle peruskoululle (OKM 2026:7) Vision mukaan tulevaisuuden koulutuksen tarkoituksena on laaja-alainen inhimillinen kasvu ja oppiminen, joka tähtää sivistykseen, merkitykselliseen elämään ja maailman muuttamisen kykyyn. Vision esipuheessa todetaan, että tulevaisuuden peruskoulu on koko Suomen menestyksen edellytys ja peruskoulun tulevaisuus tehdään seuraavien vuosien strategioissa, opetussuunnitelmissa, vanhempainilloissa ja koulujen arjen jokaisena päivänä.

Opetushallitus kysyy, onko nyt käsiteltävänä oleva ehdotus opetussuunnitelman perusteiden muuttamisesta linjassa Peruskoulu 2045- vision tavoitteiden kanssa, kun vision mukaan mm. oppilaan arvioinnin kohteeksi esitetään ensisijaisesti oppimisen prosessia ja siinä syntyvää aitoa ymmärrystä ja ajattelun taitoa, joka tapahtuu siirtämällä painoa ajattelun prosessin tavoittamiseen ja tukemiseen. Tulisiko arviointia oppimisen prosessin näkökulmasta vielä täsmentää?

Ainut tapa ohjata perusopetusta kansallisesti haluttuun suuntaan ovat lainsäädäntö ja opetussuunnitelman perusteet. Opetushallitus pitää tärkeänä, että mikäli perusopetuslakia ja opetussuunnitelman perusteita lähdetään muuttamaan, muutoksen suunta, laajuus, valitut tavoitteet ja toimintatavat olisivat perusteellisesti harkittuja ja ne pohjautuisivat tieto- ja tutkimusperustaisiin linjauksiin. Jatkuvat muutokset aiheuttavat tarpeetonta kuormitusta hallinnon, kasvatuksen ja koulutuksen kaikille osapuolille. Tavoitteiden saavuttamiseksi Opetushallitus pitää ratkaisevan tärkeänä opettajien arviointiosaamisen kehittämistä,

riittävää täydennyskoulutusta ja koulujen arviointikulttuurin yhtenäistämistä. Täydennyskoulutus vaatii riittävää resursointia.

Kansallinen oppilaan arvioinnin kehittäminen

Opetushallitus tunnistaa tarpeen kansallisesti kehittää ja täsmentää oppimisen ja osaamisen arviointia. Opetushallitus on myös luottavainen, että harkiten toteutettu arviointiuudistus kääntää laskevat oppimistulokset nousuun ilman kansallisia kokeita. Osaamistakuu-työn yhteydessä opettajille ja rehtoreille osoitettu kysely, johon tuli 4190 vastausta, osoitti opettajien ja rehtoreiden selkeän toiveen kansallisesti määritellyille tavoitteille, osaamisen kriteereille sekä vähimmäisosaamisen tavoitteille eri oppiaineissa. Kun muutosta lähdetään tekemään, Opetushallitus pitää tärkeänä, että on huolellisesti pohdittu, mitä esim. Peruskoulu 2045- visiossa esille tuodut tulevaisuuden haasteet ja osaamisvaatimukset tarkoittavat kansallisen ohjauksen näkökulmasta. Riittääkö nykyisten tavoitteiden ja sisältöjen vähentäminen ja selkiyttäminen, vai pitäisikö perusteellisemmin harkita, mitkä ovat perusopetukselle yleisesti ja eri oppiaineittain asetettavat tavoitteet? Pitäisikö osaamistakuun rinnalla puhua oppimislupauksesta, jolla jokaiselle lapselle ja nuorelle luvataan, että perusopetus osaltaan tarjoaa riittävät edellytykset oppia pärjäämään itsensä ja toisten kanssa muuttuvassa maailmassa ja elää merkityksellistä elämää. Peruskoulu 2045:n mukaan oppimisen ydinkysymys on, mitä ihmisen tulee osalta ollakseen mahdollisimman hyvä ja sivistynyt ihminen ja yhteisön jäsen.

Aikataulu

Opetushallituksen mielestä esityksessä kuvattu aikataulu on varsin kireä, jotta se mahdollistaisi laadukkaan, dialogisuuteen perustuvan kansallisen valmistelutyön ja riittävän ajan paikallisten opetussuunnitelmien ja esityksen muuten koulutyöhön vaikuttavien muutosten valmisteluun. Opetushallitus esittää, että opetussuunnitelman perusteiden valmiiksi saattamiseen saataisiin lisää aikaa esim. vuoden 2027 loppuun saakka nyt ehdotetun 31.10.2027 sijaan.

Peruskoulu 2045 -vision mukaan systemaattiset, kansalliset toimintatavat korostuvat tulevaisuuden peruskoulun kehittämisen pohjana sekä oppilaiden tasa-arvon että kansallisen strategisen kehittämisen näkökulmasta. Tulevaisuuden koulun kehittämisessä hyödynnetään ennakoivaa, kansallisen tason systemaattista, tutkimuspohjaista kehittämistyötä, jota tehdään dialogisesti eri tahojen välillä. Vision mukaan sillä ei tarkoiteta hierarkkisen kehittämisen lisäämistä, vaan monitasoista yhteistyötä, jota koordinoidaan kansallisesti. Jos Opetushallitus määrää oppiainekohtaiset tavoitteet ja vähimmäisosaamisen tason kullekin vuosiluokalle osallistamatta prosessiin opetusalan asiantuntijoita, oppilaita ja heidän perheitään sekä sidosryhmiä, toteutuuko kehittämissyö dialogisesti eri tahojen välillä, kuten Peruskoulu 2045- visiossa tuodaan esille?

Tarkemmin Opetushallituksen näkökulmia esitykseen

Perusopetuksen normiohjaus

Opetushallituksen tehtävästä on säädetty laissa (laki Opetushallituksesta 508/2025). Perusopetuslain 14 §:n 2 momentin mukaan Opetushallitus päättää perusopetuksen eri oppiaineiden ja aihekokonaisuuksien, oppilaanohjauksen ja muun perusopetuslaissa tarkoitetun opetuksen tavoitteista ja keskeisistä sisällöistä sekä kodin ja koulun yhteistyön ja oppilashuollon keskeisistä periaatteista ja opetustoimeen kuuluvan oppilashuollon tavoitteista (opetussuunnitelman perusteet). (13.6.2003/477)

Opetushallitus on antanut nykyiset perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet (POPS) vuonna 2014. Perusteita on täydennetty lukuisin muutosmääräyksin, joista seuraavilla on tarkennettu muun muassa oppimisen arviointia: Oppilaan oppimisen ja osaamisen arviointi, luku 6. 2020 (OPH-281-2020), Päättöarvioinnin kriteerit 2020 (OPH 5042-2020), Perusopetuksen arviointikriteerit kuudennen vuosiluokan päätteeksi (OPH-172-2023) ja Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden 2014 muutokset ja täydennykset koskien B1-kielen opetusta vuosiluokilla 3–6 ja 7–9 (OPH-754-2024) sekä oppimisen ja koulunkäynnin tukea 2025 (OPH-531-2025).

Perusopetuslain 15 §:n mukaan opetuksen järjestäjän tulee hyväksyä perusopetuslaissa tarkoitettua opetusta varten opetussuunnitelma. Opetuksen järjestäjän tulee määrätä myös kodin ja koulun yhteistyön sekä opetussuunnitelman perusteiden mukaisen opiskeluhuollon järjestämistavasta. Opetuksen järjestäjän tulee laatia lukuvuosittain opetussuunnitelmaan perustuva suunnitelma opetusjärjestelyistä ja työajoista. Kuitenkaan mikään viranomainen ei valvo tai tarkasta paikallisia opetussuunnitelmia.

Opetusta ja oppilaan arviointia koskeva lainsäädäntö, asetukset, opetussuunnitelman perusteet sekä paikallinen opetussuunnitelma tulee olla linjassa keskenään, jotta koulutuksen ja arvioinnin laatu, tasa-arvo ja yhdenvertaisuus toteutuvat. Oppilaan arviointia koskevat viimeaikaiset selvitykset mm. Arviointiuudistuksen alkutaipaleella, Perusopetuksen päättöarviointitutkimuksen loppuraportti (Pulkkinen ym. 2024) ja Karvin Matematiikan ja äidinkielen taidot kuudennen luokan lopussa, Perusopetuksen oppimistulosten pitkittäisarviointi 2018-2024 (Ukkola ym. 2025) nostavat esille selkeitä korjaus- ja muutostarpeita oppilaan oppimisen ja osaamisen arviointiin. Opetushallitus katsoo, että arviointiin liittyvät haasteet saadaan korjattua, kun arviointia koskevat uudistukset tehdään tieto- ja tutkimusperustaisesti yhteistyössä keskeisten toimijoiden kanssa ja työskentelyyn varataan riittävästi aikaa.

Perusopetuksen tavoitteet ja tuntijako

Valtioneuvoston asetuksella (422/2012) säädetään perusopetuksen tuntijaosta, eli kunkin oppiaineen tai aineryhmän opetuksen vähimmäismäärästä vuosiviikkotunteina.

Vuosiviikkotuntien vähimmäismäärä eri oppiaineissa tai aineryhmissä on määritelty pääsääntöisesti vuosiluokkakokonaisuuksittain (1-2, 3-6 ja 7-9), ei vuosiluokittain.

Hallituksen esityksessä laiksi perusopetuslain muuttamisesta perusopetuslakia muutettaisiin siten, että Opetushallituksen tulee antaa määräykset oppiaineiden vuosiluokan oppimäärän ja koko perusopetuksen oppimäärän niistä tavoitteista ja sisällöistä, jotka oppilaan tulee vähintään saavuttaa tai suorittaa hyväksytysti. Lisäksi Opetushallituksen tulee antaa määräykset vähimmäisosaamisen tasosta kussakin oppiaineessa eri vuosiluokilla sekä lukuvuosi- ja päättöarvioinnin kriteereistä.

Perusopetuksen tuntijaosta annetun asetuksen (422/2012) mukaisesti paikalliset opetuksen järjestäjät voivat kunkin vuosiluokkakokonaisuuden sisällä jakaa oppiaineiden vuosiviikkotunnit eri tavoin eri vuosiluokille. Esimerkiksi uskontoa/ elämänkatsomustietoa tulee opettaa vuosiluokilla 3-6 yhteensä vähintään 5 vuosiviikkotuntia. Tämä tarkoittaa keskimäärin 1,25 vuosiviikkotuntia/vuosi, mutta paikallisesti päätetään siitä, miten viisi vuosiviikkotuntia jaetaan neljälle vuosiluokalle. Jaon voi tehdä myös siten, että jonain lukuvuonna ei opeteta lainkaan kyseisiä oppiaineita, jos tunteja on muina lukuvuosina vastaavasti enemmän.

Lisäksi joidenkin oppiaineiden vähimmäistuntimäärästä säädetään aineryhmittäin. Näitä ovat biologia ja maantieto, fysiikka ja kemia sekä historia ja yhteiskuntaoppi. Näissä oppiaineissa opetuksen järjestäjät päättävät paikallisesti, miten valtioneuvoston asetuksessa säädetty vuosiviikkotuntimäärä eri vuosiluokkakokonaisuuksissa jaetaan kahden oppiaineen kesken.

Mikäli oppiaineiden opetusta järjestetään valtioneuvoston antaman tuntijaon mukainen vähimmäistuntimäärä, kaikkia oppiaineita ei tosiasiallisesti opeteta jokaisella vuosiluokalla. Opetuksen järjestäjä voi halutessaan myös ylittää valtioneuvoston asetuksessa määritellyn vähimmäistuntimäärän ja sijoittaa nämä tunnit haluamallaan tavalla eri vuosiluokille.

Valtioneuvoston asetuksen mukaisesti Opetushallitus on laatinut Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa 2014 oppiaineiden kuvaukset pääsääntöisesti vuosiluokkakokonaisuuksittain, ei kullekin vuosiluokalle erikseen. Siten myös esimerkiksi kunkin oppiaineen tavoitteet ja keskeiset sisällöt on laadittu vuosiluokkakokonaisuuksittain. Kukin opetuksen järjestäjä kohdentaa oppiaineiden tavoitteet eri vuosiluokille parhaaksi katsomallaan tavalla.

Opetus voidaan järjestää myös ns. yhdysluokkaopetuksena (POPS 5.4), jolla tarkoitetaan opetusryhmää, jossa opiskelee eri vuosiluokilla olevia oppilaita. Opetus yhdysluokassa voidaan toteuttaa osittain vuorokurssiperiaatetta noudattaen. Esimerkiksi yhdysluokalla 5-6 sekä viidennen että kuudennen vuosiluokan oppilaat voivat kaikki opiskella ensin jostakin oppiaineesta yhtenä lukuvuonna viidennen vuosiluokan tavoitteet ja seuraavana vuonna kuudennen vuosiluokan tavoitteet. Mikäli yhdysluokan eri vuosiluokilla on joissakin oppiaineissa erilaiset viikkotuntimäärät, oppiaineiden vuosiviikkotunnit voidaan myös jakaa osiin ja siten tasata oppiaineiden opetustunnit.

Näin ollen eri paikallisissa opetussuunnitelmissa vuosiluokkakohtaiset tavoitteet ja vuosittain kutakin oppiainetta opetettava tuntimäärä voivat merkittävästi vaihdella keskenään.

Peruskoulu 2045 -visiossa todetaan, että peruskoulun aikana varmistetaan oppilaiden akateemisten perustaitojen, kuten luku- ja kirjoitustaidon sekä matemaattisten taitojen vahva osaaminen. Opetushallitus esittää pohdittavaksi, onko välttämätöntä ja tarkoituksenmukaista ulottaa vuosiluokkakohtaisia tavoitteiden ja vähimmäisosaamisen kansallista määrittelyä kaikkiin oppiaineisiin, vai voisiko niissä painottua akateemiset perustaidot. Kaikkia oppiaineita ei opeteta jokaisella vuosiluokalla erityisesti silloin, kun opetuksen järjestäjä noudattaa tuntijakoasetuksen mukaisia vähimmäistuntimääriä. Näissä oppiaineissa ja oppiaineiden valinnaisuuden osalta paikallinen päätösvalta opetuksen ajoituksesta ja kohdentamisesta on pedagogisesti perusteltua oppilaiden kokonaiskehitys, ryhmäjäjestelyt sekä paikalliset olosuhteet huomioon ottaen. Opetushallitus esittää pohdittavaksi, olisiko mielekäästä näiden oppiaineiden osalta määritellä vähimmäisosaamisen tavoitteet vuosiluokkajaksojen 1-2, 3-6, 7-9 päätteeksi?

Sen sijaan vahvempi kansallinen ohjaus tavoitteiden ja vähimmäisosaamisen osalta vuosiluokkakohtaisesti voisi olla perusteltua rajatusti niissä oppiaineissa, joita opetetaan systemaattisesti jokaisella vuosiluokalla. Tällaisia oppiaineita ovat erityisesti äidinkieli ja kirjallisuus sekä matematiikka ja A1-kieli, joilla on jo nyt vahva kansallinen ohjauksen perinne. Näiden oppiaineiden opetus on jatkuvaa vuosiluokalta toiselle ja uuden oppiminen pohjautuu siihen, mitä aiemmin on opittu. Tällainen kohdennettu lähestymistapa kenties mahdollistaisi osaamistakuun riittävien perustaitojen saavuttamisen tavoitteita ilman, että koko perusopetuksen tuntijako- ja ohjausjärjestelmää joudutaan avaamaan.

Lainsäädännössä tulisi ottaa kantaa myös tilanteisiin, joissa oppilaan katsomusaine tai uskonnon oppimäärä vaihtuu kesken perusopetuksen. Tilanne on ongelmallinen etenkin päättöarvioinnin näkökulmasta. Arviointia koskevissa lainsäädännössä tulisi huomioida, että oppilaan opiskelema katsomusaine tai uskonnon oppimäärä voi vaihtua yhden tai useamman kerran perusopetuksen aikana.

Opetushallituksen näkemyksiä ehdotettujen perusopetuslain muutosten mukaisesti pykälittäin

22 § Oppilaan oppimisen ja osaamisen arviointi

Opetushallitus pitää hyvänä, että oppilaan arvioinnin tehtävä määritellään lain tasolla ja että Opetushallitus voi opetussuunnitelman perusteissa määrätä tarkemmin arvioinnin yleisistä periaatteista. Opetushallitus pitää tärkeänä arvioinnin yhdenvertaisuutta ja lain tasolle kirjattua velvoitetta arvioida oppilasta monipuolisesti. Niin ikään Opetushallitus pitää hyvänä

kirjausta oppilaan oikeudesta saada lukuvuoden aikana ohjaavaa palautetta osana oppimisen ja osaamisen arviointia lukuvuoden päätteeksi annettavan arvioinnin ohella.

Vähimmäisosaamisen tason saavuttaminen ja suorittaminen

Vähimmäisosaamisen tasolla vuosiluokalta toiselle siirryttäessä viitattaneen alimpaan hyväksyttyyn suoritukseen eli arvosanaan välttävä (5). Osaamistakuun tavoitteena on kuitenkin varmistaa sellainen perustietojen ja -taitojen hallinta, jonka varassa oppilaan voidaan olettaa selviytyvän seuraavan vuosiluokan opinnoissa ja perusopetuksen päättyessä siirtyvän jatko-opintoihin. On tärkeää todeta, että pelkkä vähimmäisosaamisen tason saavuttaminen ei sellaisenaan takaa edellytyksiä menestyä perusopetuksen aikana eri vuosiluokkien opintojen etenemisessä tai perusopetuksen päättyttyä toisen asteen opinnoissa, joissa opintojen eteneminen ja suoriutuminen edellyttävät tyypillisesti vähintään tyydyttävää osaamista sekä valmiuksia itsenäiseen työskentelyyn, opiskelutaitoihin ja uuden oppimiseen. Mikäli vähimmäisosaamisen taso määritellään kansallisesti, se tulee asettaa riittävän vaativaksi ja samalla on huolehdittava siitä, että oppilaalla on aina tosiasialliset mahdollisuudet saavuttaa osaamisessaan niin korkea taso kuin mahdollista. Tämä edellyttää riittäviä oppimisen ja koulunkäynnin tuen resursseja sekä niiden ja oppimistulosten säännöllistä seuraamista.

Opetushallitus kiinnittää huomiota PoL 22 §:ssä Opetushallitukselle määrättävien tehtävien kohtaan kaksi : Opetushallitus antaa opetussuunnitelmien perusteissa tarkemmat määräykset 1. momentissa tarkoitettujen oppiaineiden vuosiluokan oppimäärän ja koko perusopetuksen oppimäärän niistä tavoitteista ja sisällöistä, jotka oppilaan tulee vähintään *saavuttaa tai suorittaa* hyväksytysti sekä vähimmäisosaamisen tasosta kussakin oppiaineessa eri vuosiluokilla. Opetushallitus esittää, että lainsäädännön perusteluissa tuotaisiin tarkemmin esille, mikä ero on saavuttamisella *tai* suorittamisella.

Opetushallitus pitää tärkeänä, että ns. kompensaatioperiaatteesta säädetään nykyistä tarkemmin. Kompensaatiolla tarkoitetaan sitä, että paremman osaamisen tason saavuttaminen jonkin tavoitteen osalta voi kompensoida hylätyn tai heikomman suoriutumisen jonkin muun tavoitteen osalta.

Ehdotuksen 22 §:n kohdassa 6 todetaan, että Opetushallitus antaa opetussuunnitelmien perusteissa tarkemmat määräykset ja että määräykset annetaan myös 10 §:n 4 momentissa tarkoitetun vieraskielisen opetuksen arvioinnin toteuttamisesta. Käsitettä vieraskielinen opetus ei käytetä Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa (2014). Myöskään 10 §:n momentissa ei käytetä käsitettä vieraskielinen opetus. Momentissa 4 on seuraava teksti: "Lisäksi erillisessä opetusryhmässä tai koulussa opetus voidaan antaa pääosin tai kokonaan muulla kuin 1 momentissa mainitulla kielellä." Vieraskielisellä opetuksella tarkoitetaan perusteiden luvussa 11 kuvattua kaksikielistä opetusta. Useimmiten kaksikielinen opetus on kuntien tai koulujen järjestämää joko osin tai kokonaan englanninkielistä opetusta tai ruotsin-, suomen- tai saamenkielistä kielikylpyopetusta. Opetushallitus ehdottaa, että käsite vieraskielinen opetus korjataan seuraavasti: "10 §:n 4 momentissa tarkoitetun kaksikielisen

opetuksen arvioinnin toteuttamisesta”. Kaksikielisen opetuksen mahdollistaa myös 10 §:n 1 momentin seuraava teksti: “Lisäksi osa opetuksesta voidaan antaa muulla kuin edellä mainitulla oppilaan omalla kielellä, jos se ei vaaranna oppilaan mahdollisuuksia seurata opetusta.” Yhteenvedona todettakoon, että 10 §:n momentit 1 ja 4 mahdollistavat perusteiden luvussa 11 Kaksikielinen opetus kuvatun opetuksen järjestämisen. Arviointia koskevat osuudet luvussa 11 Kaksikielinen opetus tuleekin päivittää hallituksen esityksen mukaisesti.

Erityinen tutkinto

Perusopetuslain 38 §:ssä säädetään erityisestä tutkinnosta. Perusopetusasetuksessa (23 §) todetaan: *Erityiseen tutkintoon osallistuvan tulee osoittaa, että hänen tietonsa ja taitonsa vastaavat eri oppiaineissa perusopetuksen oppimäärän mukaisia tietoja ja taitoja. Perusopetuksen koko oppimäärän suorittamiseksi tulee oppivelvollisen osallistua tutkintoon kaikissa perusopetuslain 11 §:n 1 momentissa mainituissa aineissa ja muun kuin oppivelvollisen äidinkielessä ja kirjallisuudessa, toisessa kotimaisessa kielessä, vieraassa kielessä, historiassa, yhteiskuntaopissa, matematiikassa, fysiikassa, kemiassa, biologiassa ja maantiedossa.*

Erityisen tutkinnon hyväksytysti suorittaneelle annetaan todistus perusopetuksen oppimäärän suorittamisesta kokonaan tai osittain.

Erityistä tutkintoa perusopetuksessa käytetään mm. tilanteissa, joissa oppilas antaa näytön osaamisestaan opetukseen osallistumatta. Opetukseen eivät osallistu esimerkiksi oppilaat, jotka ovat kotiopetuksessa tai jotka ovat tulleet maahan niin myöhään, että he eivät ainakaan kaikilta osin ehdi osallistua opetukseen, mutta mm. jatko-opintojen vuoksi heidän on tärkeää saada arvosana ja todistus suoritetuista opinnoista. Lisäksi oppilaat, jotka ovat esim. vanhempiensa töiden vuoksi asuneet ulkomailla, ja palatessaan Suomeen, heiltä saattaa puuttua mm. toisen kotimaisen kielen, taide- ja taitoaineiden ja valinnaisten aineiden opintoja.

Perusopetusasetuksen 23 § jättää tulkinnanvaraa, ja käytännöt erityisen tutkinnon osalta ovatkin varsin kirjavat: tulisi tarkemmin määrätä, kuinka laajasti erityisen tutkinnon tulee kattaa perusopetuksessa suoritettavan oppiaineen tavoitteet ja millä tavoin oppilas voi yhdenvertaisesti osoittaa osaamisensa opetukseen osallistumatta, kun osa oppiaineiden tavoitteista pitää sisällään mm. työskentelyä koskevia tavoitteita, joista erityisen tutkinnon vastaanottavalla opettajalla ei välttämättä ole kyseisen oppilaan kohdalla mitään näyttöä. Perusopetusasetuksen 23 § toteaa, erityisen tutkinnon voi järjestää se, jolla on lupa järjestää perusopetusta. Asetus on antanut joillekin opetuksen järjestäjille mahdollisuuden kieltäytyä erityisen tutkinnon järjestämisestä.

Erityisessä tutkinnossa voidaan korottaa perusopetuksen päättymisen jälkeen jo saatuja perusopetuksen päättöarvosanoja, esimerkiksi osana "Perustaitojen vahvistaminen"-koulutuksen osaa Tutkintoon valmentavassa koulutuksessa. Tällöin erityinen tutkinto voidaan

järjestää joko nuorten tai aikuisten perusopetuksen opetussuunnitelman kautta. Järjestämisen käytänteet vaihtelevat koulutuksen järjestäjittäin. Tämä ei lisää erityisessä tutkinnossa tehtyjen suoritusten yhdenvertaisuutta.

Erityisen tutkinnon käytänteet vaihtelevat opetuksen/koulutuksen järjestäjittäin. Näin ollen opiskelijat eivät ole yhdenvertaisessa asemassa. Esimerkiksi erityisen tutkinnon arviointikäytänteet vaihtelevat opetuksen/koulutuksen järjestäjittäin, kuten miten ja missä järjestetään erityisen tutkinnon näyttöjen antaminen, millaiset näytöt hyväksytään osaksi erityistä tutkintoa ja millainen on suorituksen laajuus – vastaako opiskelijan tiedot ja taidot eri oppiaineissa nuorten vai aikuisten perusopetuksen oppimäärän mukaisia tietoja ja taitoja.

Erityisen tutkinnon säädöspohjaa tulee uudistaa, selkeyttää ja yhdenmukaistaa. Uudistustyötä varten tulee selvittää erityisen tutkinnon käytänteet ja järjestämisen haasteet.

Perustaidot

Kuten aiemmin on tuotu esille, Peruskoulu 2045 -visiossa todetaan, että peruskoulun aikana varmistetaan oppilaiden akateemisten perustaitojen, kuten luku- ja kirjoitustaidon sekä matemaattisten taitojen vahva osaaminen. Perustaidot tukevat moninaisia muita tietoja ja taitoja, joita elämässä tarvitaan. Visiossa todetaan myös, että peruskoululla on laaja sivistystehtävä ja perustaitojen hyvä hallinta mahdollistaa oppimisen ja yhteiskunnassa toimimisen. Monikulttuuristuvassa peruskoulussa perustaitoihin luetaan myös opetuskielen kielitaito. Perustaitoihin katsotaan sisältyvän myös riittävä määrä sellaista yleistietoa, joka auttaa oppilasta jäsentämään eri tiedonalojen tietorakenteita sekä arvioimaan tiedon paikkansapitävyyttä ja luotettavuutta. Toisaalta visiossa todetaan, että tulevaisuuden peruskoulussa taidekasvatuksella ja taide- ja taitoaineilla on keskeinen pedagoginen rooli, sillä ne edistävät laaja-alaisen inhimillisetä kasvua ja sen osatekijöiden, kuten sosioemotionaalisten taitojen, myötätunnon, reflektion ja merkityksellisyyden luomisen kehitystä.

Opetushallitus pitää sivistyksellisten oikeuksien näkökulmasta tärkeänä kaikkia oppiaineita. Kuten Peruskoulu 2045 – visiossa todetaan, taidekasvatus, taide- ja taitoaineet tukevat myös muiden osaamistavoitteiden toteutumista, vahvojen perustaitojen kehitystä ja luonnontieteellisen ymmärryksen rakentumista. Koulussa vahva taide- ja kulttuurikasvatus tukee kokonaisvaltaista kasvamista ihmiseksi. Globaali kehitys ja yhteiskunnan muutokset osaltaan korostavat myös esim. historian, uskontojen ja eri katsomusten ymmärtämisen tärkeyttä.

Laaja-alainen osaaminen

Peruskoulu 2045- visiossa todetaan, että vahvojen perustaitojen ja yleissivistyksen ohella tulevaisuuden peruskoulu kehittää oppilaiden oppimisen ja ajattelun taitoja. Vision mukaan näillä taidoilla tarkoitetaan laajempia oppiainerajat ylittäviä valmiuksia. Vision luomista

varten kerättyjen 5000 suomalaisen näkemys korostaa sitä, että koulutuksen muutostarpeet ulottuvat laajemmalle kuin vain opittavaan tietosisältöön: kyse on siitä, miten suhtautua elämään ja rakentaa kokemusta elämän merkityksellisyydestä. Visiossa todetaan, että mikäli esim. tekoälyn kehitys jatkuu vahvana, ihmisten rooliksi muodostuu yhä voimakkaammin teknologian ohjaaminen ja sen tuotosten ja ratkaisujen arvioiminen. Tämä edellyttää erittäin laaja-alaisia taitoja, eettistä kyvykkyyttä sekä hyvää yleissivistystä. ”Tekoäly ei voi auttaa ihmistä pääsemään perille, jos emme itse osaa määritellä sille suuntaa. Suppeampi määrittely ihmisen osaamiselle vaarantaisi ihmislajin kehityksen osaamisen kapeutuessa ja teknologian johtamisen vaikeutuessa” (OKM s. 37)

Opetussuunnitelman perusteissa 2014 on ensimmäistä kertaa määritelty laaja-alaisen osaamisen tavoitteet. Laaja-alaisella osaamisella tarkoitetaan tietojen, taitojen, asenteiden ja tahdon muodostamaa kokonaisuutta. Laaja-alainen osaaminen viittaa kansainvälisiin tulevaisuustaitojen, 21. vuosisadan osaamisen ja avaintaitojen malleihin, joissa tavoitteena on kehittää jo koulutuksessa lasten ja nuorten menestyksen ja tulevaisuuden työelämän edellyttämää osaamista. Opetussuunnitelman perusteissa laaja-alaisen osaamisen tavoitteet liittyvät kaikkiin oppiaineisiin, eikä niitä arvioida erikseen, vaan osana oppiaineita. Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet on jaettu seitsemään ryhmään: ajattelu ja oppimaan oppiminen, kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu, itsestä huolehtiminen ja arjen taidot, monilukutaito, tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen, työelämätaidot ja yrittäjäyys sekä osallistuminen, vaikuttaminen ja kestävä tulevaisuuden rakentaminen. Laaja-alaisen osaamisen tavoitteiden integroiminen opetukseen on osoittautunut joiltain osin haasteelliseksi ja niiden toteuttaminen on osoittautunut yhdeksi hankalimmaksi osaksi opetussuunnitelman perusteiden toteuttamista. On tuotu esille mm. opettajien oman osaamisen tason ja täydennyskoulutuksen puutteen merkitystä laaja-alaisen kokonaisuuksien tavoitteiden hallitsemiseksi.

Osana opetussuunnitelman perusteiden uudistamista tulisi pohtia, mitä laaja-alaisella osaamisella tarkoitetaan. Digitalisoitunut yhteiskunta edellyttää digitaalisen osaamisen ja kriittisen digitaalisen lukutaidon tavoitteiden päivittämistä. Tekoälyn lisääntyvä käyttö korostaa kriittisen ajattelun sekä tiedon luotettavuuden arvioinnin taitoja kaikilla tiedonaloilla. Mis- ja disinformaation tunnistaminen ja torjunta sekä informaatiovaikuttamisen ymmärtäminen ovat yhä tärkeämpiä kansalaistaitoja. Nykymuodossaan perusteissa kuvattu tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen ja monilukutaito eivät kokonaisuutena vastaa vaatimukseen, joita opetukselta odotetaan. Jotta digitaalisten palvelujen ja tekoälyn hyödyt edistävät oppimista, tulee niihin liittyviä tavoitteita päivittää tiedonalalähtöisesti.

Suomen digitaalisen kompassin ja kasvatuksen ja koulutuksen digitalisaation linjausten (2027) mukaisesti digitaalista osaamista tulee kehittää johdonmukaisena jatkumona koko koulutuspolun ajan. Tutkimukset osoittavat, että voimassa olevien perusteiden kirjaukset

eivät tuota 2020-luvulla tavoiteltua digitaalista osaamista, eivätkä suositusluontoiset määrittelyt oppilaiden digitaidoista ole edistäneet yhdenvertaisuutta odotetulla tavalla.

Opetussuunnitelman perusteiden uudistuksen yhteydessä tulee päivittää erityisesti laaja-alaisen osaamisen alueet Monilukutaito (L4) ja Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen (L5) sekä täsmentää oppiaineissa digitalisaation myötä muuttuvia ja syntyneitä tavoitteita tiedon- ja tieteenalakohtaisesti. Tutkimuksen mukaan digitaalisella osaamisella lisätään digitaalista hyvinvointia, joka niin ikään tulee tavoitteissa kuvata.

Lisäksi varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin on vuonna 2022 päivitetty digitaalinen osaaminen osaksi laaja-alaista osaamista. Yhteneväsyyden vuoksi tämä käsitteellinen tarkennus on osaamistakuun uudistamisen yhteydessä tehtävä myös esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteisiin.

Työskentelyn ja käyttäytymisen arviointi

Opettajille ja rehtoreille kohdennetun kyselyn vastausten perusteella suurin osa opetusalan ammattilaisista pitää tärkeänä kansallisia linjauksia sekä työskentelyn että käyttäytymisen arviointiin. Viimeisimmässä opetussuunnitelman perusteissa työskentely on useimmissa oppiaineissa liitetty oppiaineen tavoitteisiin. Käyttäytymisen arvioinnille ei ole ollut kansallisia tavoitteita, vaan käyttäytymisen arviointi on perustunut paikallisen opetussuunnitelman tavoitteisiin ja järjestyssääntöihin. Opetushallitus pitää hyvänä, että työskentelyn ja käyttäytymisen arvioinnin periaatteista linjataan kansallisesti. Opetushallitus on tietoinen suosituksista, että työskentelyn arvioinnissa tulisi kiinnittää huomiota siihen, että arvioinnista käy selkeästi kuitenkin ilmi oppiaineen substanssin hallinta, jotta arvosanat ovat mahdollisimman yhdenmukaisia ja vertailukelpoisia. Käyttäytymisen arviointiin on mahdollista antaa tiettyssä määrin linjauksia, mutta on välttämätöntä myös antaa mahdollisuus paikallisesti täydentää käyttäytymisen arviointia koskevia yksityiskohtia, jotta varmistetaan kaikille turvallinen oppimisympäristö ja tuetaan koulujen toimintakulttuuria.

22 a § Oppilaan arvioinnista ja opinnoissa etenemisestä päättäminen

Opetushallitus pitää hyvänä, että lain tasolla määritellään oppilaan arvioinnin suorittajasta sekä valtuudesta päättää oppilaan jättämisestä vuosiluokalle. On myös hyvä, että linjataan oppilaan ja hänen huoltajansa oikeudesta saada tietoa arviointia koskevan päätöksenteon perusteista ja niiden soveltamisesta oppilaan arviointiin.

Oppilaan vuosiluokalta toiselle siirtymisestä ja vuosiluokalle jäämisestä esityksessä on todettu, että oppilas siirtyy seuraavalle vuosiluokalle, jos hän on saavuttanut tai suorittanut vuosiluokan oppimäärään sisältyvien oppiaineiden tai toiminta-aleuiden tavoitteet hyväksytysti. Oppilas jää vuosiluokalle, jos hän ei ole tuen tarpeisiinsa perustuen hänelle tarjotuista 4 a- luvussa säädetyistä tukitoimista huolimatta saavuttanut yhden tai useamman oppiaineen tavoitteita ja hänen suorituksensa on hylätty. Oppilas voidaan jättää vuosiluokalle myös siinä tilanteessa, että hänellä ei ole yhtään hylättyä suoritusta, jos se on oppilaan yleisen koulumenestyksen vuoksi tarkoituksenmukaista. Opetushallitus ehdottaa

edellä mainittua lausetta muutettavaksi PoL 3 a §:n näkökulmasta muotoon: Oppilas voidaan jättää vuosiluokalle myös siinä tilanteessa, että hänellä ei ole yhtään hylättyä suoritusta **ja** jos se on oppilaan yleisen koulumenestyksen vuoksi tarkoituksenmukaista.

Opetushallitus pitää yllä kuvattuja linjauksia pääosin hyvänä. Opetushallitus toteaa kuitenkin, että joissain tapauksissa yhden hylätyn arvosanan vuoksi luokalle jääminen voi olla oppilaan tilanteen kannalta kohtuutonta. Tällä hetkellä perusopetusasetuksen 11 §:n mukaan Opetushallituksella on ollut valtuutus määrätä, milloin suorituksen hylkääminen jossakin oppiaineessa ei aiheuta vuosiluokalle jäämistä. Opetushallitus pitää tärkeänä tämän mahdollisuuden säilyttämistä edelleen.

Oppimisen ja koulunkäynnin tuen lainsäädännön uudistamisen yhteydessä säädettiin PoL 20 h §:ssä mahdollisuudesta poiketa perusopetuksen oppimäärästä tai opetussuunnitelman tavoitteista. 20 h §:n toisessa momentissa todetaan, että oppilaalle voidaan muodostaa opetussuunnitelman tavoitteista erilaajuisia tavoitekokonaisuuksia, joiden suorittaminen hyväksytysti on edellytyksenä opinnoissa etenemiseen kyseisessä oppiaineessa. Tavoitekokonaisuuksittain opinnoissa eteneminen edellyttää sitä ennen annettua oppilaskohtaista tukea. Opetushallitus pitäisi tärkeänä, että oppilaalla olisi mahdollisuus saada ajallista joustoa osaamisensa osoittamiseen jo ennen oppilaskohtaisia tukitoimia, koska ajallinen jousto joissakin tilanteissa saattaa itsessään olla riittävä tuki.

Opetushallitus toteaa, että perusopetuksen oppimäärästä tai opetussuunnitelman tavoitteista poikkeaminen 20 h §:n mukaisesti ei ole oppilaan tukitoimi. Jokaisella oppilaalla tulisi olla viimeiseen saakka mahdollisuus suorittaa koko perusopetuksen oppimäärä. Joissakin tilanteissa oppilasta saattaa kuitenkin merkittävästi auttaa se, että hän saa suorituksilleen lisäaikaa. Lisäajan avulla hänellä on mahdollisuus saavuttaa kaikki perusopetuksen oppimäärän tavoitteet. Samalla Opetushallitus toteaa, että on tärkeää velvoittaa opetuksen järjestäjää tukemaan oppilasta ja seuraamaan hänen etenemistään opinnoissa erityisesti silloin, jos lisäaikaa joidenkin tavoitteiden saavuttamiseen tarvitaan. Opetushallitus esittää, että lainsäädäntöön lisättäisiin mahdollisuus antaa oppilaalle lisäaikaa yhden tai enintään kahden oppiaineen tavoitteiden suorittamiseen ilman velvoitetta tätä ennen tarjotuista oppilaskohtaisista tukitoimista. Oppilas suorittaisi koko oppiaineen oppimäärän, hän vain käyttäisi siihen hieman pidemmän ajan. Rajaamalla ajallisen jouston koskemaan maksimissaan kahta oppiainetta turvattaisiin se, että oppilaalla aidosti on edellytykset oman vuosiluokkansa tavoitteiden lisäksi selvittää vielä edellisen vuosiluokan joistakin tavoitteista. Ajallinen joustaminen olisi pääsääntöisesti mahdollista vain vuosiluokkakokonaisuuksien rajoissa samoin kuin on linjattu tavoitekokonaisuuksittain opinnoissa etenevän oppilaan opintojen osalta.

Opetushallitus esittää, että laissa säädettäisiin myös oppilaan mahdollisuudesta siirtyä vuosiluokalta toiselle, vaikka hän olisi saanut jostakin oppiaineesta hylätyn arvosanan. Opetushallitukselle annettaisiin valtuudet määrätä opetussuunnitelman perusteissa asiasta tarkemmin. Opetushallitus pitää selvänä, että vuosiluokalta toiselle siirtymisestä täytyy olla

selkeät linjaukset ja vuosiluokalta toiselle siirtyminen ilman edellytyksiä selvitä seuraavan vuosiluokan opinnoista ei ole tarkoituksenmukaista, eikä oppilaan etu. Opetushallitus tuo esille, että mikäli HE:ssa kuvattu vähimmäisosaamisen taso määritellään välttävän arvosanan (5) tasoiseksi osaamiseksi, välttävän osaamisen tavoitteet täytyy asettaa riittävän korkealle, jotta oppilaalla on edellytyksiä selvitä seuraavan vuosiluokan tai koulutusasteen opinnoista. Jotta vähimmäisosaamisen tason määrittely on mahdollista asettaa riittävän korkealle, se edellyttää tiettyä joustoa vuosiluokalta toiselle siirtymisessä, ellei haluta merkittävästi lisätä vuosiluokalle jäävien oppilaiden määrää. Jos oppilas jää luokalle yhden hylätyn arvosanan vuoksi esim. siksi, että hänen koulumenestyksensä on tilapäisesti heikkoa oman sairauden tai hänen olosuhteissaan tapahtuneen muutoksen vuoksi, Opetushallitus näkee riskinä sen, että oppilas ei jatka opintojaan tai tilanne synnyttää muita ongelmia. Tuntuu kohtuuttomalta, että esim. tilapäisen loukkaantumisen tai vammautumisen vuoksi liikunta- oppiaineen tavoitteiden saavuttamisen haasteiden vuoksi oppilaan kaikkien oppiaineiden suoritukset raukeaisivat ja hän jäisi luokalleen. Opetushallitus pitää oppilaan oikeusturvan kannalta tärkeänä sellaisen yleisen koulumenestyksen määrittelemistä, joka mahdollistaa oppilaan jättämisen vuosiluokalle.

Opetushallitus esittää pohdittavaksi, olisiko tarpeen määritellä vähimmäismäärä niille oppiaineille, jotka oppilaan tulee hyväksytysti suorittaa saadakseen perusopetuksen päättötodistuksen.

22 b § Todistukset

Opetushallitus tuo esiin, että arviointia ja todistusten antamista koskeva toimivalta ei ole kaikissa tilanteissa riittävän selkeä, erityisesti silloin kun oppilas ei osallistu virallisen opetuksen järjestäjän antamaan opetukseen. Tällaisia tilanteita voi syntyä esimerkiksi kotiopetuksen tai epävirallisten opetuksen järjestelyjen (mm. ns. kotikoulut) yhteydessä, jolloin arvioinnin yhdenvertaisuus ja oppilaan oikeusturva eivät välttämättä toteudu.

Opetushallitus pitää tärkeänä vahvistaa ohjauksen ja palautteenannon merkitystä. Arvosana ei saa tulla oppilaalle tai huoltajalle yllätyksenä. Opetushallitus ei kuitenkaan pidä kannatettavana lakiin ehdotettua välitodistusta yhdeksännen vuosiluokan oppilaalle yhdeksännen vuosiluokan puolivälissä, koska oppilaan konkreettiset mahdollisuudet tilanteen korjaamiseksi ovat siinä vaiheessa varsin vähäiset. Pakollinen väliarviointi ei välttämättä tukisi tarkoituksenmukaista opetuksen järjestämisen ja -jaksottamisen tapaa esim. niissä oppiaineissa, joita opiskellaan yhdeksännellä luokalla vain yksi vuosiviikkotunti. Lisäksi osassa perusopetuksen kouluja lukuvuosi on jaettu jaksoihin, jossa opetuksen järjestäjän päättämiä arviointeja annetaan jaksojen päätteeksi. Opetushallitus ei pidä tarkoituksenmukaisena normiohjauksella vähentää oppilaan ja hänen huoltajansa saamaa arviointitietoa ja – palautetta.

Opetushallitus ehdottaa, että välitodistus 9. vuosiluokalta poistetaan lakiehdotuksesta ja se korvattaisiin opetussuunnitelman perusteisiin kirjattavalla määräyksellä, joka velvoittaisi nykyistä tarkemmin antamaan kaikilla vuosiluokilla säännönmukaisesti tietoa ja palautetta

oppilaan opintojen etenemisestä ja arvioinnista. Opetushallitus jättäisi opetuksen järjestäjän päätettäväksi, miten se tehtäisiin.

Opetushallituksen muita huomioita oppilaan oppimisen ja osaamisen arviointiin liittyen

Paljon koulusta poissaolevien oppilaiden arviointi

Erityisesti koronapandemian jälkeen on Opetushallituksen tietoon tullut, että on verrattain merkittävä määrä kaiken ikäisiä oppilaita, jotka eivät kykene käymään koulua tai käyvät sitä hyvin rajoitetusti tai satunnaisesti. Opetushallitukselta pyydetään ohjeita sellaisen oppilaan arviointiin, joka kykenee käymään koulua esimerkiksi tunnin päivässä tai yhtenä päivänä viikossa. Opetushallitus pyrkii kaikin tavoin tukemaan opetuksen järjestäjiä oppilaiden kouluun kiinnittymisessä ja poissaolojen vähentämisessä sekä opetussuunnitelman perusteiden määräyksillä mm. poissaolojen seurantaan liittyen että erilaisin tukimateriaalein ja koulutuksin. Kotiin eivät jää ainoastaan sellaiset oppilaat, jotka menestyvät koulussa heikosti, vaan myös koulussa hyvin pärjäävät oppilaat, joilla ei ole varsinaista sairautta tai muuta syytä kotiin jäämiselle. Syynä voi olla ahdistus, sekaisin oleva vuorokausirytmä tai huoli kotitilanteesta. Oppilas ja hänen perheensä tarvitsevat usein moniammatillista apua ja tukea. Samalla tulisi tukea oppilaan opintojen etenemistä ja oppivelvollisuuden suorittamista. Opetushallitukseen tulevien yhteydenottojen perusteella paljon koulusta eri syistä paljon poissaolevat oppilaat ja heidän arviointinsa on erittäin ajankohtainen ja kasvava ongelma, johon opetuksen järjestäjät tarvitsevat apua. Oppilaalla tulisi olla mahdollisuus osoittaa osaamisensa siitä huolimatta, että hän ei kykene säännölliseen koulunkäyntiin. Opetushallitus toivoo, että paljon poissaolevien oppilaiden kouluun kiinnittymisen tukemista jatkettaisiin kansallisesti ja kyseisten oppilaiden arviointiin etsittäisiin kansallisin keinoin toimivia ja riittävän tasa-arvoisia ja yhdenvertaisia ratkaisuja. Vaikka oppilas ei kykene käymään aina koulussa, tärkeintä olisi tukea häntä oppivelvollisuutensa suorittamisessa, koska se tukee hänen hyvinvointiaan ja omaan yhteisöönsä kiinnittymistä.

Toimintakulttuuri ja johtaminen

Peruskoulu 2045- vision mukaan tulevaisuuden koulussa oppiminen ymmärretään osaltaan yhteisössä tapahtuvaksi prosessiksi ja koko kouluyhteisön psyykkinen, sosiaalinen ja fyysinen hyvinvointi on keskeistä sekä yhteisön että yksilön oppimisen ja hyvinvoinnin näkökulmista..

Oppimisen ja koulunkäynnin tuen uudistuksen yhteydessä Sivistysvaliokunta totesi mietinnössään: ”Ehdotettu uudistus edellyttää muutoksia koulujen toimintakulttuuriin ja sen onnistumisessa suuri merkitys on sillä, miten hyvin uudistuksen tavoitteet ja käytännöt pystytään toteuttamaan koulujen arjessa.” Lause kuvaa hyvin koulun toimintakulttuurin merkitystä. Perusopetukselle on perusopetuslain 2 §:ssa annettu tehtäväksi tukea oppilaiden kasvua ihmisyyteen ja eettisesti vastuukykyiseen yhteiskunnan jäsenyyteen sekä antaa heille

elämässä tarpeellisia tietoja ja taitoja. Ihmisyyteen kasvamisen tukeminen ja eettisesti vastuukykyiseen toimintaan ohjaaminen tapahtuu ennen kaikkea kouluyhteisön arjessa ja arkisessa kanssakäymisessä osana koulun toimintakulttuuria. Yhdessä toimimisen pelisääntöjä, oppilaan omaa ja yhteisön hyvinvointia tukevia toimintamalleja ei opita kirjoista tai pelkästään yksittäisten oppiaineiden oppitunneilla. Ne opitaan yhdessä toimimalla, erehtymällä ja onnistumalla. Oppilaiden opettaminen toimimaan yhteisön tärkeänä ja arvostettuna jäsenenä edellyttää koulussa yhdessä sovittuja toimintaperiaatteita, yhteistä toimintakulttuuria, johon kaikki koulun toimijat sitoutuvat. Kun oppilas koulussa oppii, miten toisten kanssa ollaan ja toimitaan ja mitä yhteisten pelisääntöjen rikkomisesta seuraa, yhteiskunnan keskeiset toimintaperiaatteet tulevat opituiksi niin, että hän pärjää opinnoissaan ja elämässä. Perustaidoiksi tulisi oppiaineiden lisäksi katsoa myös kyky ja halu pärjätä itsensä ja toisten kanssa.

Toimintakulttuuri ei kehity oikeaan suuntaan ja yhdessä sovittujen tavoitteiden mukaiseksi, ellei sitä johdeta. Peruskoulu 2045 – visiossa todetaan, että laadukas johtamis- ja esihenkilötyö on opetusalan perusta ja edellyttää aikaa ja riittäviä resursseja.

Arviointi ja yhtenäinen arviointikulttuuri on keskeinen osa koulun toimintakulttuuria. Opetushallitus toivookin, että oppilaan arviointia koskevan uudistuksen yhteydessä myös koulujen ja oppilaitosten toiminta- ja arviointikulttuuriin sekä niiden johtamiseen kiinnitettäisiin huomiota ja ne otettaisiin normiohjauksessa huomioon siinä määrin kuin ehdotettu aikataulu antaa siihen mahdollisuuden.

Perusopetuksen muuttuva toimintaympäristö

Kun Opetushallitus muuttaa oppiaineiden tehtävää, tavoitteita ja tavoitteisiin liittyviä keskeisiä sisältöalueita, sen tulee kuulla ja osallistaa opetuksen, tutkimuksen ja sidosryhmien asiantuntijoita. Nyt esitetty aikataulu on tästä näkökulmasta lähes kohtuuttoman tiukka. Opetussuunnitelman perusteita on perinteisesti uudistettu noin kymmenen vuoden välein ja muutosten valmisteluun on käytetty useita vuosia.

Opetuksen ja kasvatuksen toimintaympäristö on viime vuosina merkittävästi muuttunut. Yhteiskunnallinen ja globaali muutos mm. digitalisaation ja turvallisuusympäristön osalta on niin suurta, että se asettaa uudenlaisia vaatimuksia myös niille tavoitteille, jotka opetukselle asetetaan tulevaisuudessa tarvittaville tiedoille ja taidoille. Tällä hetkellä käydään keskustelua myös etäyhteyksiä hyödyntävästä opetuksesta, etäopetuksesta, digitalisaation sekä tekoälyn vaikutuksesta opettamiseen ja oppimiseen. Tekoälyn käyttö opetuksessa mahdollistaa uudenlaisia tapoja oppia, mutta myös edellyttää uudenlaista osaamista, jota on jatkossa systemaattisesti edistettävä perusopetuksessa.

Opetushallituksen ja opetus- ja kulttuuriministeriön vuonna 2025 julkaisemien tekoälysuositusten mukaan opetuksessa on edistettävä jokaisen oppilaan tekoälyosaamista, jotta tekoälyä käytetään lainmukaisesti, vastuullisesti ja tarkoituksenmukaisesti. Valtakunnallisesti kannetaan huolta polarisaatiosta ja oppilaiden eriytyvistä edellytyksistä oppimiseen, kasvuun ja kehittymiseen. Näiden suurten kysymysten

linjaamiseen ja oikeanlaisten toimintamallien luomiseen tulisi varata riittävästi aikaa, jotta ne parhaalla mahdollisella tavalla tukisivat kaikkien oppilaiden sivistyksellisiä oikeuksia.

On myös tärkeää huomata, että osaamista ei synny eikä osaaminen vahvistu pelkästään mittaamalla tai kiristämällä arviointia. Ja se, mitä mitataan, ohjaa aina arviointia ja sen suuntaa. Arviointi tuottaa ensisijaisesti tietoa osaamisesta, mutta itse osaaminen rakentuu opetuksen laadusta, pedagogisista ratkaisuksista ja siitä, että uudistuksille annetaan riittävästi aikaa ja toimivat puitteet.

Kun perusopetuksen tavoitteet muuttuvat, se vaikuttaa väistämättä myös oppimateriaaleihin. Uudistuksen yhteydessä on hyvä huomioda myös oppimateriaalien tuottajat ja kustantajat. Opetushallitus toteaa, että kireä aikataulu on yksi uudistuksen keskeisimmistä riskeistä, joka voi realisoitua laadullisina ja sisällöllisinä puutteina.

2. Esiopetus ja esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet

Opetushallitus on antanut nykyiset esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet vuonna 2014. Perusteita on täydennetty muutosmääräyksiä aiempien vuosien aikana, joilla on tarkennettu muun muassa opiskeluhoitoa, oppimisen tukea ja liikunnallisen elämäntavan edistämistä. Opetushallitus määrittelee esiopetuksen tavoitteet ja sisällöt esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa.

Perusopetuslain 15 §:n mukaan opetuksen järjestäjän tulee hyväksyä perusopetuslaissa tarkoitettua esiopetusta varten opetussuunnitelma. Opetuksen järjestäjän tulee määrätä huoltajan kanssa tehtävästä yhteistyöstä esiopetuksessa ja opiskeluhoillon järjestämistavasta. Opetuksen järjestäjän tulee laatia lukuvuosittain esiopetuksen opetussuunnitelmaan perustuva suunnitelma opetusjärjestelyistä ja työajoista.

Esiopetuksen erityisenä tavoitteena on edistää yhteistyössä kotien ja huoltajien kanssa lapsen kehitys- ja oppimisedellytyksiä sekä vahvistaa lapsen sosiaalisia taitoja ja tervettä itsetuntoa leikin ja myönteisten oppimiskokemusten avulla. (Valtioneuvoston asetus perusopetuslaissa tarkoitetun opetuksen valtakunnallisista tavoitteista ja perusopetuksen tuntijaosta 422/2012)

Perusopetusasetuksen 852/1998 3. pykälä määrää esiopetuksen tuntijaosta seuraavaa: Esiopetusta annetaan vähintään 700 tuntia vuodessa. Opetuksen järjestäjä voi halutessaan ylittää vähimmäistuntimäärän, tämän vuoksi esiopetuksen tuntimäärät voivat vaihdella opetuksen järjestäjien päätöksellä. Esiopetusta annetaan yleisimmin 4 h viitenä päivänä viikossa, mutta esiopetusta voidaan antaa myös 5 h neljänä päivänä viikossa. Esiopetuksessa noudatetaan koulujen loma-aikoja. Perusopetusasetuksessa määrätään myös esiopetukseen hakemisesta 23. pykälässä sekä 7. pykälässä lukuvuoden päättymisestä.

Esiopetukseen osallistuminen on velvoitettua, mutta esiopetus ei ole oppivelvollisuuden alaista. Jos lapsi ei osallistu opetuksen järjestäjän järjestämään esiopetukseen, tulee huoltajan huolehtia, että lapsi osallistuu muuhun esiopetuksen tavoitteet täyttävään

toimintaan. Tämän toiminnan luonteesta ei ole säädöksissä tarkempia kuvauksia. Mikäli lapsi ei osallistu opetuksen järjestäjän järjestämään esiopetukseen, ei hänelle myöskään kirjata merkintää esiopetuksen suorittamisesta.

Opetushallitus suosittelee, että esiopetukseen ilmoitetut lapset osallistuvat esiopetukseen säännöllisesti, jotta esiopetukselle asetetut tavoitteet voivat toteutua.

Esiopetukseen osallistuvat lapset ovat yleensä 6-vuotiaita. Lapsella on myös oikeus esiopetukseen oppivelvollisuuden alkamisvuonna eli 7-vuotiaana, jos hän perusopetuslain 27 §:n mukaisesti aloittaa perusopetuksen vuotta säädettyä myöhemmin.

Opetushallituksen näkemyksiä ehdotettujen perusopetuslain muutosten mukaisesti pykälittäin koskien esiopetusta

22 § Oppilaan oppimisen ja osaamisen arviointi

5. momentin ensimmäisessä lauseessa todetaan, että ”Esiopetuksessa oppilaan oppimista arvioidaan suhteessa esiopetuksen tavoitteisiin noudattaen oppilaan arvioinnin yleisiä periaatteita.” Opetushallitus huomauttaa, että esiopetuksessa ei aseteta tavoitteita oppilaan oppimiselle kuten perusopetuksessa. Esiopetuksessa tätä ei ole, joten lasta ei voi myöskään arvioida. Sen sijaan arviointi tulee kohdistaa opettajan antamalle opetukselle ja pedagogiselle toiminnalle. Tällöin esiopetuksessa seurataan lapsen oppimista opetukselle ja pedagogiselle toiminnalle asetettujen tavoitteiden kautta. Opetushallitus ehdottaa, että 5. momentin ensimmäisessä lauseessa todettaisiin, että esiopetuksessa opetusta ja pedagogista toimintaa arvioidaan niille asetettujen tavoitteiden mukaisesti. Tai vaihtoehtoisesti 5. momentissa voitaisiin todeta, että esiopetuksessa arvioinnilla tuetaan kunkin lapsen oppimista. Arviointi ei kohdistu oppilaaseen. Arviointi esiopetuksessa kohdistuu esiopetuksen tavoitteisiin.

5. momentin toisessa lauseessa todetaan, että ”Oppilaan arviointiin tulee sisältyä ohjaavaa palautetta.” Esiopetuksessa arviointi on jatkuvaa ohjaavan palautteen antamista ja siten samalla jatkuva prosessi, jolla suunnitellaan ja suunnataan opetusta. Opetushallitus ehdottaa tilalle seuraavaa: Esiopetuksessa arviointi muodostuu havainnoinnista, dokumentoinnista ja palautteen antamisesta.

5. momentin kolmannessa lauseessa todetaan, että ”Lisäksi oppilaan edistymisestä tulee antaa säännöllisesti tietoa oppilaalle ja oppilaan huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle.” Sanana edistyminen on esiopetuksessa edellä mainittujen perusteluiden vuoksi ongelmallinen käsite. Opetushallitus ehdottaa tilalle seuraavaa: Esiopetuksessa oppilaan oppimisesta tulee antaa säännöllisesti tietoa oppilaalle ja oppilaan huoltajalle tai muulle

lailliselle edustajalle.

6. momentin 1. kohta sisältää ”oppilaan arvioinnin yleisistä periaatteista”. Opetushallitus esittää tähän kohtaan muutosta: *1. Oppilaan arvioinnin yleisistä periaatteista sekä esiopetuksessa oppimisen tueksi annettava arviointi.*

22 b § Todistukset

Esiopetuksessa on annettu tähän asti todistuksia, joista määrätään esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa aiemman 22 § muotoilun perusteella. Tämänhetkisessä ehdotuksessa esitetään esiopetusta koskevan velvoitteen osalta koko 22 b § poistamista. Opetushallitus esittää, että koko pykälän poiston sijasta esiopetusta koskisi jatkossakin todistukseen liittyvä viimeinen momentti 22 b §:stä: Opetushallitus antaa tarkemmat määräykset todistuksiin merkittävistä tiedoista opetussuunnitelman perusteissa.

Jolloin pykälän 1. teksti kuuluisi seuraavasti:

Lisäksi laissa säädetään pääsääntöisesti oppivelvollisuuden alkamista edeltävänä vuonna annettavasta esiopetuksesta, maahanmuuttajille järjestettävästä perusopetukseen valmistavasta opetuksesta sekä aamu- ja iltapäivätoiminnasta. Jos tämän lain mukaista esiopetusta järjestetään varhaiskasvatuslain (540/2018) 1 §:n 2 momentin 1 tai 2 kohdassa tarkoitetussa päiväkodissa tai perhepäiväkodissa, esiopetukseen sovelletaan lisäksi, jollei tässä laissa tai sen nojalla asetuksella toisin säädetä, mitä varhaiskasvatuslaissa tai sen nojalla asetuksella säädetään. Tämän lain 18 a §:ää, 20 g §:n 2 momenttia, 20 h ja 20 i §:ää, 22 §:n 1–4 momenttia sekä 22 a §:ää ja 22 b §:n 1–5 momenttia ei sovelleta esiopetukseen.

Lopuksi

Peruskoulu 2045- vision mukaan peruskoulu on Suomen tärkein tulevaisuusinstituutio. Sen tehtävänä on valmistaa lapsia ja nuoria tulevaisuuden muutoksiin, mutta myös antaa heille valmiudet muuttaa maailmaa ja uudistaa yhteiskuntaa. Visiossa tuodaan esille, kuinka tärkeää nykyisessä globaalissa murroksessa on huomioida, että monet keskeisimmin tarvittavista ratkaisuista vaativat teknologisten innovaatioiden rinnalle vahvaa inhimillistä kehitystä. On löydettävä tapoja vähentää sosiaalista polarisaatiota, vahvistaa demokratiaa, käyttää nopeasti kehittyvää teknologiaa viisaasti ja elää planeetan rajoissa. Peruskoulun haaste edellä kuvattujen tavoitteiden toteuttamiseen liittyy ihmisen mahdollisuuteen kehittyä.

Lähteet

Arviointiuudistuksen alkutaipaleella. Perusopetuksen päättöarviointitutkimuksen loppuraportti. (Pulkkinen, ym.) OKM 2024

<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/server/api/core/bitstreams/b2c170a4-c8d7-4d40-9495-c6f8c6c23b43/content>

Matematiikan ja äidinkielen taidot kuudennen luokan lopussa. Perusopetuksen oppimistulosten pitkittäisarviointi 2018-2024. (Ukkola ym.)
Karvi 2025 <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/server/api/core/bitstreams/b2c170a4-c8d7-4d40-9495-c6f8c6c23b43/content>

Peruskoulu 2045: Elämää varten Visio suomalaiselle peruskoululle Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2026:7
<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/server/api/core/bitstreams/8a7b9c67-764e-490b-917f-e3948c18f261/content>

[Valtioneuvoston selonteko: Suomen digitaalinen kompassi](#)

[Kasvatuksen ja koulutuksen digitalisaation linjaukset 2027](#)

[Tekoäly varhaiskasvatuksessa ja koulutuksessa – lainsäädäntö ja suositukset | Opetushallitus](#)